

POSTANOWIENIE

Dnia 18 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku S. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W.
o wcześniejszą emeryturę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 18 stycznia 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 października 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca S. S. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 października 2016 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) w związku z § 1, § 2 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej rozporządzenie) „w związku z treścią wykazu A i B załącznika do tego rozporządzenia” - przez ich niezastosowanie i błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ubezpieczony nie spełnia przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku, a zwłaszcza nie posiadał na dzień 31 grudnia

1998 r. wymaganego okresu 15 lat pracy w warunkach szczególnych, że zakres świadczonych przez niego obowiązków, charakter zatrudnienia, miejsce pracy, rozmiar i przedmiot działalności pracodawcy nie pozwalają na uznanie, że zastosowanie w odniesieniu do niego mogą mieć „przesłanki z wykazu A lub B załącznika do rozporządzenia”; art. 2 i 32 ust. 1 Konstytucji RP - przez niejednakowe potraktowanie podmiotów znajdujących się w zbliżonej sytuacji i naruszenie i zasady sprawiedliwości społecznej. Skarżący zarzucił także mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 381 k.p.c. i art. 217 k.p.c. - przez pominięcie części wniosków dowodowych zgłoszonych przez ubezpieczonego w apelacji i uznanie ich za zbędne; art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia w sposób nieodpowiadający wymaganiom z art. 328 § 2 k.p.c. i utrudnienie lub uniemożliwienie kontroli kasacyjnej przez niewskazanie przyczyn, dla których Sąd nie mógł zakwalifikować pracy ubezpieczonego wedle treści innego przepisu niż poz. 30 działu IV wykazu A załącznika do rozporządzenia.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że „w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne polegające na ustaleniu, jakie znaczenie dla kwalifikacji zatrudnienia jako wykonywanego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze ma umiejscowienie przedsiębiorstwa w określonej gałęzi gospodarki i czy możliwym jest przyjęcie, że ze względu na rodzaj faktycznie wykonywanych przez pracownika czynności kwalifikować je można do więcej niż jednego spośród wymienionych w przepisach stanowisk z różnych działów (...) w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne polegające na ustaleniu, czy Sąd orzekający w sprawie o emeryturę w obniżonym wieku przy rozbieżności pomiędzy nazwą stanowiska pracy wynikającą z dokumentów w aktach osobowych, a nazwami stanowisk zawartymi w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07 lutego 1983 r. i zarządzeniach resortowych - może i powinien samodzielnie dokonać oceny charakteru pracy ubezpieczonego na podstawie owego aktu prawnego, zarządzeń i materiału dowodowego, w tym opinii właściwego biegłego pod kątem tego, czy praca

ubezpieczonego w określonej gałęzi gospodarki wyczerpuje przesłanki pozwalające na przyjęcie, że świadczo ją w warunkach szczególnych, bo faktycznie na stanowisku, które ze względu na rodzaj wykonywanych obowiązków winno nazywać się inaczej, niż wynika to z zapisów w aktach osobowych oraz pomimo braku stosownego świadectwa, (...) w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne polegające na ustaleniu, czy okoliczność, że stanowisko pracy, którego nazwa/nazwy wynikają z dokumentów w aktach osobowych ubezpieczonego nie odpowiada wprost stanowiskom wymienionym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 07 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze i załączniku do niego, względnie w odpowiednich przepisach resortowych zwalnia Sąd orzekający w sprawie od oceny, czy ze względu na rodzaj wykonywanych przez pracownika obowiązków w przedsiębiorstwie należącym do określonej gałęzi gospodarki nie wyczerpywały one w istocie definicji innego stanowiska - w w/w przepisach określonego, (...)” a także, że w sprawie zaistniała potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz wywołujących w orzecznictwie rozbieżności w zakresie: „tego, czy praca na stanowisku monter gazociągów, monter instalacji/sieci gazowych, względnie monter instalacji gazowych-kierowcy może stanowić pracę w warunkach szczególnych, a jeśli tak, to wedle jakiego przepisu można ją kwalifikować w świetle załączników A i B do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze oraz zarządzeń resortowych, kwalifikacji pracy jako świadczonej w warunkach szczególnych, która pomimo zastosowanego dla opisu stanowiska pracy nazewnictwa - ze względu na zakres obowiązków - wyczerpywać może faktycznie przesłanki z różnych przepisów i zarządzeń resortowych odnoszących się do określonych branż gospodarki”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie

organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.), rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wymienionych w wykazie A, stanowiącym

załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152 z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10, LEX nr 950426). O tym, czy praca była wykonywana w szczególnych warunkach nie decyduje nazwa powierzonego stanowiska, lecz rodzaj wykonywanej pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2016 r., I UK 355/15, LEX nr 2157270). Nie ma też decydującego znaczenia treść świadectwa pracy, które pracownikowi wydał pracodawca (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2011 r., II UK 43/11, LEX nr 1108484). Sąd Najwyższy wypowiadał się już co do znaczenia przyporządkowania danego rodzaju pracy do określonej branży. Wskazywał, że wyodrębnienie prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym ma charakter stanowiskowo-branżowy. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości w oddzielnych działach oraz przypisanie poszczególnych stanowisk pracy gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652; z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, LEX nr 494112; z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, LEX nr 515698 i I UK 24/09, LEX nr 518067; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638, z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652). Co do zasady więc, przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w

szczególnych warunkach. Sąd Najwyższy uznaje jednakże zgodnie, że zasada ta nie ma charakteru absolutnego i w szczególnych okolicznościach sprawy można od niej odstąpić. Może się bowiem zdarzyć, że zakład pracy podległy określonemu ministrowi wykonuje także zadania całkowicie odpowiadające innemu działowi gospodarki, leżącemu w sferze zainteresowania innego ministra (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817; z dnia 2 czerwca 2008 r., I UK 381/07, LEX nr 494112; dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817), a co za tym idzie, szkodliwość danego rodzaju pracy jest porównywalna do szkodliwości pracy przyporządkowanej innej branży. Decydujące w tym przypadku znaczenie ma to, czy pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu przemysłu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Najwyższy wielokrotnie również wyjaśniał, że zarządzenia resortowe nie mieszczą się w kategorii źródeł powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 Konstytucji RP) i nie mogą być samodzielną podstawą prawną indywidualnych decyzji (art. 93 ust. 1 i 2 Konstytucji). Również odesłanie w art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej do stanowiących załącznik do rozporządzenia wykazów obejmujących prace w warunkach szczególnych nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. W konsekwencji wydane na podstawie tych przepisów zarządzenia resortowe obowiązują jedynie jako wykazy prac świadczonych w szczególnych warunkach, o skutkach wykonywania których stanowią przepisy ustawy emerytalnej i utrzymanego jej mocą rozporządzenia; mają one charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się konkretnych stanowisk, a operuje pojęciem ogólnym. Wykaz resortowy może zatem mieć istotne znaczenie w sferze dowodowej, gdyż z tego, że właściwy organ ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, iż dane stanowisko jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku była faktycznie wykonywana w takich

warunkach, i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową. Inaczej mówiąc, wymienienie w wykazie resortowym stanowiska pracy, na którym wykonywana jest praca o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagająca wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, nie stanowi przeszkody do stwierdzenia, że praca na takim stanowisku nie jest pracą w warunkach szczególnych, jeżeli nie została ujęta w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247 oraz z dnia 16 listopada 2010 r., I UK 124/10, LEX nr 707404).

Przedstawione zatem przez skarżącego istotne zagadnienia prawne zostały już rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy. W podsumowaniu, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że: 1) w analizie charakteru pracy z punktu widzenia uprawnień emerytalnych istotna jest możliwość zakwalifikowania jej pod którąś z pozycji wspomnianego załącznika do rozporządzenia, 2) w przypadku, gdy chodzi o stanowisko z innej branży, decydujące znaczenie ma to, czy pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu przemysłu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach.

Ponieważ istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecnictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa, nie można uznać, że występuje ono w sprawie występuje, jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 18 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Jeśli natomiast chodzi o pytanie, czy praca na stanowisku monter gazociągów, monter instalacji/sieci gazowych, względnie monter instalacji gazowych-kierowcy może stanowić pracę w warunkach szczególnych, a jeśli tak, to wedle jakiego przepisu można ją kwalifikować w świetle załączników A i B do rozporządzenia, to odpowiedź na to pytanie zależy od ustaleń faktycznych i dlatego kwestia ta nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 ust. 1 k.p.c. Jest nim bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC z 2002 nr 1, poz. 11, z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP z 2004 nr 9, poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda z 2004 7-8, poz. 51; wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda z 2004 r. nr 7-8, poz. 51). Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednorodność dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się

do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147; z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Innymi słowy, zagadnienie prawne uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania musi mieć charakter ściśle jurydyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych oraz służyć wyjaśnieniu prawa, a nie ocenie ich subsumcji pod określoną normę prawną (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 555/16, LEX nr 2255332). Nie może więc mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 600/14, Legalis 1231914).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.